

Sammanfattning av förstudie rörande tandvården inför uppbyggnaden av ett nationellt kompetensstöd för hälso- och sjukvården samt tandvårdens arbete mot våld i nära relationer och stöd till våldsutsatta kvinnor och barn.

Bakgrund

Nationellt centrum för kvinnofrid har i samverkan med Socialstyrelsen regeringens uppdrag att ge nationellt och regionalt kompetensstöd för att kvalitetsutveckla arbetet avseende våld i nära relationer. I detta ingår att utveckla och sprida ett webbaserat kompetensstöd för hälso- och sjukvård och tandvård. I en tidigare förstudie av hälso- och sjukvårdens arbete ingick även en kort beskrivning av situationen inom tandvården. Resultatet baserade sig på svar från yrkesförbund, inte specifika tandvårdskliniker. Det fanns därför behov av en fördjupad utredning med särskilt fokus på tandvårdens aktuella rutiner, kunskapsläge och behov.

Målsättningen var att kartlägga aktuellt kunskapsläge, rutiner, uppföljning och samverkan avseende våld i nära relationer och stöd till våldsutsatta både inom folktandvården och privata vårdgivare. Även förslag på hur webbstödet bör utformas för att möta tandvårdens behov samlades in i samband med förstudien.

Metoder

Kartläggningen genomfördes som en kvantitativ studie i form av en webbaserad enkät samt en kvalitativ studie med intervjuer med yrkesverksamma. Ledningen för Sveriges folktandvårdskliniker och de privata aktörerna Aqua Dental, Distriktstandvården, Privattandläkarna och Praktikertjänst bjöds in att besvara enkäten, liksom pedodontiklinikerna på de fyra tandläkarhögskolorna i Malmö, Göteborg, Stockholm och Umeå. Ett antal intervjuer med yrkesverksamma, tandhygienist och tandläkare, genomfördes också.

Resultat

Sammanlagt inkom 18 svar från Folktandvården och universitetet på enkäten. Majoriteten av respondenterna ansåg att tandvården behöver mer kunskap om våld i nära relationer och våldsutsatta patienter. Mer än hälften uppgav att man erbjudit sina medarbetare utbildning i ämnet men oftast riktat till klinikchefer. Vissa uppgav även att utbildningen i första hand varit inriktad på barn som far illa och inte specifikt ämnet våld i nära relationer och stöd till våldsutsatta kvinnor. Majoriteten av landstingen uppgav även att det fanns rutiner för omhändertagandet av våldsutsatta patienter (14 av 18). Men det visade sig att man antingen använde landstingets övergripande rutiner eller att det pågick ett arbete med att ta fram specifika rutiner för tandvården.

Samtliga ansåg att frågor om våldsutsatthet är relevanta att ställa i tandvården. Majoriteten (13 av 18) menade att de skulle ställas på indikation. Fem respondenter ansåg att frågor bör ställas på rutinmässig basis. Av dem som angett att frågan bör ställas på rutin framgick dock att ingen gör detta ännu utan frågan ställs på indikation eller vid akutbesök. Samtliga tillfrågade ansåg att det borde finnas rutiner för att ställa frågan om våld och för omhändertagandet av våldsutsatta. Dokumentation i journalen av våldsutsatthet skedde på olika sätt vid de olika landstingen. Samtliga uppgav att det fanns samverkan på lokal nivå när det gäller barn som far illa. Fyra av landstingen uppgav att motsvarande samverkan fanns för frågor som rör våld i nära relationer.

Majoriteten av de tillfrågade ansåg att ett webbaserat kompetensstöd behövs. I första hand efterfrågades rutiner som kan vara aktuella då våldsutsatthet identifierats eller misstänks, teoretisk kunskap i ämnet våld i nära relationer samt information om symtom och tecken som man bör reagera på. Exempel på hur man frågar om våldsutsatthet inom tandvården, förslag på rutiner och tydliga riktlinjer för vart man kan hänvisa patienterna vidare, vad man ska tänka på i behandlingssituationen och en samsyn om journalföring inom tandvården efterfrågades.

Intervjuerna visade att ämnet våld i nära relationer anses vara viktigt för tandvårdens medarbetare. Flera lyfte den goda utvecklingen gällande omhändertagandet av barn som far illa men menade att kunskapen om våld i nära relationer ännu inte är lika stor. Flera ansåg att tandvården har goda möjligheter att identifiera våldsutsatta patienter men att man ibland kommit in alltför sent i framtagandet av rutiner inom landstingen. De konkreta önskemålen på webbstödet är att det ska vara enkelt, kortfattat och lättillgängligt. Innehållet ska beröra både teori och praktik med inslag av lärande exempel samt diskussionsunderlag. Konsekvenser av våld för tandhälsan och tandvårdens ansvar och skyldigheter bör framgå samt en beskrivning av mötet med patienten.

Slutsatser

Svaren visade att associationerna kring våld i nära relationer främst är fysiskt våld och synliga skador. Samtidigt är psykiska symtom och stressrelaterade besvär överrepresenterade bland våldsutsatta i jämförelse med icke våldsutsatta. En majoritet av dem som deltog i studien sade sig ha fått utbildning om våld i nära relationer. Det visade sig dock mest ha handlat om barn som far illa. Av denna kartläggning kan man därför dra slutsatsen att tandvården saknar kunskap om våldets uttryck och konsekvenser.

Från den 1 juli 2018 ändras Högskoleförordningen och utbildning om våld i nära relationer ska erbjudas och examineras inom grundutbildningen till tandläkare. Därmed kommer kunskapsläget förändras på sikt. Dock kvarstår frågan hur de redan kliniskt verksamma ska kompetensutvecklas i ämnet. Kartläggningen visar att merparten är positiva till ett nationellt webbaserat kompetensstöd och även till webbutbildningar. Ett webbaserat stöd kan bli ett verktyg som samlar och tillgängliggör kunskap och rutiner som efterfrågas i det kliniska arbetet.